

23 May 2013 Thursday 09:00-10:30

Chairmen: Altıntaş A., Dölen E.

MANİSA HAFSA SULTAN DARÜŞŞİFASI'NDA TERAPÖTİK ETKİLER VE ÇEVRE ÇÖZÜMLEMELERİ

Betül Bakır¹, İbrahim Başağaoğlu²

¹Assistant Professor, Yıldız Technical University, bakir92@yahoo.com

²Prof, İstanbul University School of Medicine, Dept. of Medical History and Ethics, ibasagaoglu@myynet.com

Osmanlılar mevzi ve topografyaya daha çok ilgi duymuşlar, yerleşik düzenler, şehirler önem kazanırken, darüşşifalar da diğer devlet kurumları gibi saray çevresinin desteğinin verildiği İstanbul, Bursa, Manisa gibi Osmanlı başkentleri ve sultanların yaşadıkları şehirlerde, merkezi konumlarda kurulmuşlardır.

Yavuz Sultan Selim'in zevcesi Hafsa Sultan'ın vakfettiği Sultaniye Külliyesi bünyesinde 1539'da bir darüşşifa inşa edilmiştir. 1522 tarihli külliye medrese, imaret, sıbyan mektebi, cami, tekke, hankah ve hamam bulunmaktaydı. Kanuni'nin annesinin adına yapılan külliye, vakfiyede adı 'Hafsa binti Abdulmuin' olarak geçen Hafsa Sultan'ın 1534'de ölümünden sonra da inşaata devam edilmiş, 1538'de hamam, 1539'da darüşşifa yapılmıştır. İmaret ve hankah günümüze kadar gelememiştir.

Manisa Bimarhanesi'nde vakfiye ve vesikalardaki ihtiyaç listelerinden anlaşıldığı kadarıyla ilk yıllarında hastalara gösterilen ihtimam ve bakım yerini son yıllarda içler acısı durumlara bırakmıştır. Akıl hastalarının çıplak vücutlarının bir kepeneye sarılması, yorgan, yastık verilmeyişi kurumun içine düştüğü aciz durumu göstermektedir. XIX. yüzyıl sonları ve XX. yüzyılın başlarında imparatorluğun içine düştüğü sıkıntılar ve Manisa'da başka hastanelerin (devlet hastanesi) açılması ile burası ihmal edilmiştir.

Manisa Darüşşifası vakfiyesine göre sağlık ve idari personel kadrosu, başlangıcından son yıllara kadar farklılık göstermektedir. Son yıllarda tamamen akıl hastalarına tahsis edilen bimarhanede ihtiyaca göre kadroların değiştiği görülmektedir.

Kanuni'nin darüşşifayı yaptırdıktan sonra görevlilerin ücretlerini tahsisi için yaptırdığı zeyl ile vakfiyeye ya da hüccete koyduğu her yıl vakfın fazladan macun yaparak ihtiyaç sahiplerine dağıtması şartına bağlı olarak gelenekselleştiği bilinmektedir.

Osmanlı'da dikkörtgen medrese planlarında Selçuklu medreselerindeki dershane eyvanının avlu cephesi kapatılmış ve çoğu örnekte dışarı taşarak cepheden fark edilen bariz bir hacim şeklini almıştır. Bursa Yıldırım'da dershane mekânının iki yanındaki tonozlu açık hacimler Manisa Hafsa Sultan planında gelişerek kubbeli daha büyük mekânlar halini almıştır.

Bu çalışmada Manisa Darüşşifası'nda havalandırma, açık ve kapalı mekânların hastalar üzerindeki etkileri, gün ışığı ve pencere düzenleri, bahçe-avlu, su ögesi, hamam gibi mekânların akıl hastalarındaki terapötik çevresel etkileri verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Manisa, Hafsa Sultan Darüşşifası, Tedavi

THERAPEUTIC EFFECTS AND ENVIRONMENTAL SOLUTIONS IN HAFSA SULTAN DARU'US SIFA OF MANISA

Ottomans were more interested in position and topography, while the cities were gaining importance, dar'us sifas were also built in central locations like the other government agencies in the cities which were capitals of Ottoman such as İstanbul, Bursa and Manisa where the sultans lived and were supported by the palace. A dar'us sifa was built in 1539 within the body of Sultaniye Social Complex which was endowed by the wife of Sultan Selim the Stern, Hafsa Sultan. The complex dated 1522 had contained madrasah, imaret, infants' school, mosque, lodge, hankah and Turkish bath. In the complex which was built on behalf of Suleiman the Magnificent's mother, construction had continued after the death of Hafsa Sultan in 1534 whose name had been passing as 'Hafsa binti Abdulmuin' in the endowment. In 1538 the Turkish bath and in 1539 the dar'us sifa had been built. Imaret and hankah hasn't reached our day.

As it is understood from the requirement lists in the records and endowment, the attention and care given to the patients in the first years in Manisa Mental hospital gave its place to heartbreaking situations in the last years, wrapping the naked bodies of the mental patients with shepherd's felt cloak and not being able to give pillows and blankets shows the incapable position of the establishment was in. With the rigors that the empire faced at the end of the 19th and at the beginning of the 20th centuries and opening of other hospitals (public hospital), here was ignored. According to the endowment of Manisa Dar'us sifa; health and administrative personnel strength had differed from the beginning to the end. It is seen that the staff had changed according to the needs of the hospital which had been completely allocated for the mental patients in the recent years. It is known that Suleiman the Magnificent had an addendum done after the construction of the dar'us sifa in order to supply the salaries of the staff and put it in the endowment or document and it had become a tradition on condition of making extra paste and distributing it to the needers every year.

The yard facade of the classroom iwan in the Seljuk madrasahs was closed in the Ottoman rectangle madrasah plans and effusing, took the shape of an apparent body which can be realized from the facade. The vaulted open bodies on the two sides of classroom place in Bursa Yıldırım, developed into domed bigger places in the plan of Manisa Hafsa Sultan.

In this study, ventilation, the effects of open and closed areas on patients and therapeutic environmental effects of daylight and window organizations, garden-yard, water factor and Turkish bath on the mental patients will be given.

Keywords: Manisa, Hafsa Sultan Daru'us Sifa, Therapeutic